

Dwergooruil en ruigpootuil op zee?

Britse offshore-mensen met belangstelling voor vogels en andere dieren die ze bij hun werk op olie- en gasinstallaties soms tegenkomen hebben zich verenigd in de *North Sea Bird Club*. Een eerbiedwaardige vereniging met een lange historie en een groot archief met bijzondere waarnemingen. Men geeft een jaarverslag uit en een nieuwsbrief: *The Fulmar*. Recente nummers zijn te vinden op internet (www.abdn.ac.uk/nsbc). In nummer 106 van september 2004 staat een opmerkelijke waarneming van een dwergoorpootuil die op 6 juni 2004 levend werd aangetroffen op platform Forties Delta (57.43N, 00.54E) in de noordelijke Noordzee, zo'n 200 km ONO van Aberdeen. De vogel werd per heli vervoerd naar Aberdeen (RSPB) en de volgende dag vrijgelaten. Leuk voor de Britse lijst, want die bevat minder dan 25 gevallen.

De recorder wist ook nog te melden dat er nog een tweede offshore-geval van een klein uiltje wordt onderzocht. In 2000 werd op een platform op 18 zeemijl uit de Nederlandse kust een mogelijke ruigpootuil gemeld! De waarnemer was tamelijk zeker van zijn zaak, maar vermoedelijk valt steenuil niet uit te sluiten. Deze 'Nederlandse' vogel werd in tegenstelling tot de 'Britse' helaas niet gefotografeerd, dus we zullen er wellicht nooit zekerheid over krijgen. Een steenuil op zee is overigens minstens zo bijzonder als een ruigpootuil...

MFL

De Britse offshore-dwergooruil, Forties Delta, 6-6-2004.

(www.abdn.ac.uk/nsbc)

Offshore broedende drieteenmeeuwen

In dezelfde NSBC Newsletter 106 (2004) staat het vervolgsuccesverhaal van de offshore-kolonie drieteenmeeuwen, die zich al jaren bevindt op het Morecambe gasplatform (53.50N, 03.34W) in de Ierse Zee. Deden de drieteenmeeuwen het in 2004 in

veel kolonies uitgesproken slecht, hier gaat het juist uitgesproken goed. In 1998, het jaar van vestiging, kwamen hier de eerste drie kuikens groot. In 1999 werden er (op 31 juli) elf kuikens geteld; het aantal nesten was zo laat in het seizoen niet meer vast te stellen. De situatie in 2000 en 2001 is niet vastgelegd, omdat de NSBC'er die deze kolonie volgde, Graham Brown, op een ander platform werkte. Gelukkig keerde hij in 2002 terug naar Morecambe en kon vaststellen dat er nu minimaal 38 kuikens aanwezig waren. Opnieuw was het niet mogelijk om ook de nesten te tellen. In 2003 werden er 66 kuikens geteld en in 2004 werd een minimum aantal van 58 kuikens geteld. De situatie heeft dus mogelijk zijn climax bereikt. Inmiddels heeft een Duitse TV-ploeg het eiland bezocht om er opnamen te maken in het kader van de vraag wat in de toekomst te doen met niet langer rendabele offshore-installaties. Omvormen tot zeevogelkolonies? Een idee voor Meetpost Noordwijk?

MFL

De drieteenmeeuwen op Morecambe (www.abdn.ac.uk/nsbc).

NIEUWE RUBRIEK: AANGESPOELD?

In de vorige Nieuwsbrief is een stukje opgenomen over een 'massastranding' van gele badeendjes op de Nederlandse kust. Er spoelen natuurlijk veel meer leuke beesten aan en niet alleen van plastic. Hierbij een oproep om opvallende zaken te melden, zodat we er een berichtje voor de Nieuwsbrief van kunnen maken. Met foto's natuurlijk!. Begin 2005 was er een verspreide 'massa'stranding' van vaak nog levende maanvissen. De strandingen werden bijgehouden op de site van Naturalis en op www.zeezoogdieren.be. Hieraan is onderstaande informatie ontleend.

Begin 2005 spoelden er op de Nederlandse en Belgische kusten in totaal elf maanvissen aan (tot nu toe). Maanvissen spoelen hier wel vaker aan, maar dit is een wel heel uitzonderlijk aantal. Het recordjaar was tot nu toe 1992 met vijf gestrande exemplaren. De meeste dieren die bij de jongste stranding betrokken waren zijn vervoerd naar Naturalis, waar nader onderzoek gedaan zal worden, onder meer naar de maaginhoud. Conservator vissen Martien van Oijen van Naturalis kan nog geen

verklaring voor deze opmerkelijke stranding maar wijst erop dat deze winter, net als die van 1992, erg warm was. Wellicht worden maanvissen (een warmwatersoort die pas ten zuiden van Het Kanaal regulier voorkomt) in normale winters door het koude Kanaalwater tegengehouden, maar zwierven ze deze winter wat verder uit. In de 20ste eeuw zijn er Nederland ongeveer 50 aangespoelde maanvissen gemeld. Meestal gaat het om relatief jonge exemplaren van circa 40-130 cm lengte: grote maanvissen zijn zeldzaam in de Noordzee. De grootste die ooit is aangespoeld in de Nederlandse wateren spoelde in 1989 aan op Ameland. Die was 2,23 meter lang en 2,73 meter hoog (inclusief de rug- en buikvinnen). De grootste in de collectie van Naturalis meet 230 cm (hoog), maar ze kunnen circa 4 meter groot worden. In de tabel wordt een overzicht gegeven van de strandingen (naar gegevens op www.Naturalis.nl en www.zeezoogdieren.be; zie aldaar voor eventuele updates).

1 januari 2005 Terschelling, strandpaal 17 (circa 50 cm lang, foto internet)
2 januari 2005 Strand Wassenaarse slag, Wassenaar (110 x 84 cm)
5 januari 2005 Strand Schoorl (109 x 80 cm)
7 januari 2005 Strand Ameland (94 x 73 cm)
7 januari 2005 Strand Domburg (Walcheren, Zeeland; 110 x 130 cm)
7 januari 2005 Strand Zoutelande (Walcheren, Zeeland; 57 x 89 cm)
7 januari 2005 Strand Knokke (België; geen maten bekend, maar zie foto!))
8 januari 2005 Strand Vlieland (99 x 76 cm)
9 januari 2005 Strand Scheveningen (115 x 90 cm)
13 januari 2005 Strand Zandvoort (82 x 62 cm)
15 januari 2005 Strand Noordwijk (40 x 58 cm)

Tabel 1. Overzicht van maanvisstrandingen (naar gegevens van Naturalis, <http://www.naturalis.nl>). De foto toont een maanvis in de armen van een medewerker van de 'Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium', kortweg BMM, Brussel. Dit exemplaar wordt bewaard in de collectie van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (<http://www.mumm.ac.be/NL/News/index.php>).

Nog een snoepje op het strand: op 11 december 2004 werd op het strand van Petten (NH) een reuzenhaai gevonden (Freek Tesselaar, Arnold Gronert). Het bleek een vrouwtje te zijn van ongeveer drie jaar oud, 250 kg zwaar en ruim drie en een halve meter lang. Een hele toer om het kring van het strand te krijgen, temeer daar lange tijd onduidelijk was wat men ermee aanmoest en wie het beest zou willen hebben. Uiteindelijk ging het dier naar het Noordzee-aquarium van fort Kijkduin (Den

Helder), waar het enige tijd op ijs te bezichtigen is geweest. De haai zal na preparatie deel gaan uitmaken van de vaste tentoonstelling van het aquarium. Reuzenhaaien worden incidenteel voor de Nederlandse kust gezien, meest in de zomer (en dan wordt stevast de reddingsbrigade gealarmeerd, zeker sinds de jaren dat de Jaws-films populair waren). Strandingen zijn in Nederland zeldzaam: de laatste stamt uit 1956 en 'tussen 1821 en 1954 zijn er maar 21 exemplaren op de Nederlandse kust aangespoeld of in vissersnetten terecht gekomen' (Martien van Oijen, Naturalis, in de Telegraaf).

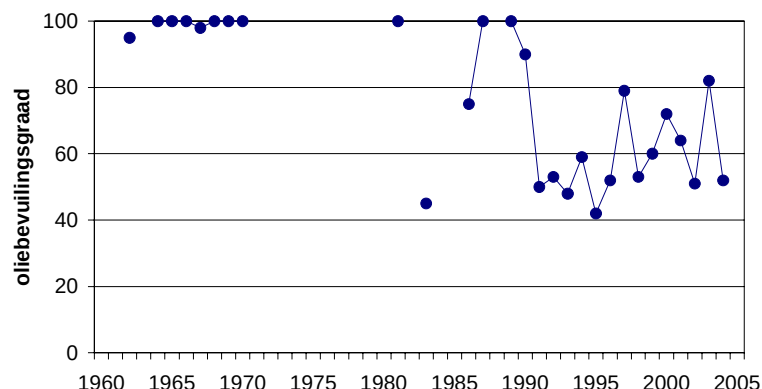
Arnold Gronert (gehurkt) met de reuzenhaai (liggend).
Foto: Richard Gronert

Olievervuiling in België

Een opmerkelijke grafiek in VLIZ - Nieuwsbrief van het Vlaams Instituut voor de Zee 12 (November 2004): 14. De bijbehorende tekst luidt: 'Door gegevens bij te houden van de oliebevuilingsgraad van de zeekoet (dit is het percentage dood aangespoelde exemplaren dat met olie besmeurd is) over een periode van meer dan 40 jaar, kon het Instituut voor Natuurbehoud aantonen dat het sinds begin jaren '90 een stuk beter gaat met de oliepollutie in zee'. Er worden inderdaad relatief steeds minder dode vogels met olie gevonden, maar uw Nieuwsbriefredacteur zet toch een voorzichtig vraagteken bij de conclusie dat de zee schoner wordt. Relatief minder olievogels kan namelijk ook betekenen dat er relatief meer vogels door

andere oorzaken doodgaan, bijvoorbeeld door verhongering. De opvallende 'sprong' in het bevuilingspercentage van 1990 op 1991 wijst eerder op een plotselinge 'omslag in het systeem'. Tenzij er politieke en handavingsmaatregelen bekend zijn die opeens zo'n drastische verbetering te zien hebben kunnen geven, moeten we eerder denken aan een massale influx van zeekoeten in de zuidelijke Noordzee, waarbij dan veel slachtoffers (niet door olie) zijn gevallen.

Zeekoet op Belgische stranden

De grafiek zou dus ook een beeld kunnen geven van een Noordzee in problemen, waarbij de zeekoeten een goed heenkomen proberen te zoeken. Waar doet ons dit aan denken? Aan de even opvallende influx van bruinvissen in onze streken, de laatste jaren. De vraag is dus wellicht niet: wat gaat er hier zo goed? maar: wat gaat er elders allemaal mis?

MFL

Figuur overgenomen uit genoemde publicatie. Data: Instituut voor Natuurbehoud (België).

Bijna een tweede Tricolor ramp in België?

Klein berichtje in de kranten en op de Belgische teletekst: een Griekse tanker met 103.000 ton ruwe olie aan boord liep op 24 januari vast op een zandbank voor Zeebrugge. Sleepboten waren schaars want het stormde en de vraag naar sleephulp was groot. Gelukkig was dit een dubbelwandige tanker en werd hij enkele uren weer vlot getrokken, maar toch...

BOEKBESPREKINGEN

Cadiou B., Pons J.-M. & Yésou P. (eds) 2004. Oiseaux marins nicheurs de France métropolitaine (1960-2000). Éditions Biotopie, Mèze, 218p. Een heel boek gewijd aan de broedende ZEEvogels van Frankrijk: noordse stormvogel (broedvogel sinds 1960, thans ruim 1000 paar); Kuhl's (stabiel op ruim 1000) en noordse pijl (toename tot bijna 200 paar) en Yelkouanpijl (stabiel op 3-400 paar); stormvogeltje (1000? paar, broedend zowel aan de Atlantische als aan de Middellandse-Zeekust); jan van gent (slecht één kolonie, maar wel sterk toenemend, in 2000 ruim 14.000 paar); aalscholver (beide soorten toenemend) en kuifaalscholver (bijna 7000 paar, licht toenemend); zwartkop-, dunbek- en grote mantelmeeuw (2200, 850 en 4110 paar, alledrie sterk toenemend); kok-, kleine mantel- en geelpootmeeuw (tienduizenden paren, alledrie stabiel); zilvermeeuw (afgenomen van 88 naar 78.000 in 10 jaar); Audouin's en stormmeeuw (stabiel op enkele tientallen paren); drieteenmeeuw (toegenomen tot 5700 paar); lach- en Dougalls stern (nog 275 en 80 paar); grote stern en visdief (rond de 6800 en 4700 paar, beide stabiel); dwergstern (toegenomen tot 1775 paar in 2000); zeekoet en alk (restpopulaties van 250 en 25 paar) en papegaaiduiker (255 paar). Daarnaast worden ook nog vier 'bijzondere soorten' (dwergmeeuw, Californische kuifstern, Bengaalse en noordse stern, kort behandeld. Het boek is voorzien van foto's, tekeningen en een harde kft; een fraaie uitgave. De Fransen hebben een indrukwekkende prestatie geleverd, die we in Nederland met onze relatief simpele kust en minder diverse zeevogelavifauna nog steeds niet kunnen evenaren. Het meeste veldwerk is gedaan door vele vrijwillige tellers en de gegevens zijn vervolgens bijgehouden door het Franse equivalent van de Zeevogelgroep (GISOM). De soortbesprekingen zijn geschreven door verschillende specialisten en voorzien van (korte) Engelse samenvattingen, een kaartje van Frankrijk met de ligging van de kolonies en tabellen en grafieken met aantallen en trends. Afgezien van de genoemde samenvattinkjes bij de soortbesprekingen en de bijschriften bij figuren en tabellen, is het hele boek, ruim 200 pagina's lang, geheel in het Frans geschreven. Het boek is te bestellen via een formulier dat is te downloaden op www.biotopie.fr en kost 44 euro (inclusief verzending).

MFL

De Bruyne R.H. 2004. Veldgids schelpen. KNNV Uitgeverij / Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht. ISBN: 90 5011 140 8. Een goede schelpengids is een onmisbaar bezit voor een ieder die wel eens de kust bezoekt, afgezien dan wellicht van die volksstammen die dat alleen doen voor het betere bak- en bruinwerk. Levende en dode zeevogels, zeezoogdieren en grote vissen vormen natuurlijk de topattracties van ieder strandbezoek, maar niemand kan om de schelpen heen. De bestaande schelpengidsen waren oud (en dus in zwart-wit), en incompleet. De behoefte aan een relatief simpele, maar wel complete en goed van kleurenfoto's voorziene, handzame veldgids was helder, alleen moest iemand zo'n boek maken. Weinigen zullen hiertoe beter in staat zijn dan Rykel de Bruyne, omdat hij naast een gedegen kennis van soorten en hun voorkomen in Nederland, ook over een uitgebreid netwerk beschikt van fanate aanspoelseldoorzoekers (verzameld in Stichting Anemoon; zoek dat op op het web!). Ik vind het boek buitengewoon geslaagd. Na een aantal korte, krachtige en lezenswaardige inleidingen volgt een determineertabel, die zeer strak en simpel is (steeds maar de keuze uit twee mogelijkheden), vrijwel geen vaktermen bevat en in de marge voorzien is van kleine, heldere tekeningen die goed laten zien waar het om gaat. De tabel is echter nauwelijks nodig, want in het volgende hoofdstuk worden alle soorten met fantastische kleurenfoto's beschreven en ik denk dat je in meer dan 90% van de gevallen al bladerend de juiste soort zult vinden. De soorten die ik (goed) ken staan in ieder geval prima beschreven, al wordt zoals blijkbaar gebruikelijk in gidsen, voor *Spisula subtruncata* (de favoriet van de zee-eenden in ons land) een volgens mij a-typisch hoog exemplaar op de plaat gezet. De meeste zijn echt langer en schever! Ik heb de gids getest op schelpen die ik aantrof op een stuk platic dat duidelijk lang in zee gedreven had. Er zat een grote, maar